

Scenariusz lekcji przyrodniczej

Formy ochrony przyrody w Polsce. Obszary Natura 2000

Autor: Tomasz Hryciuk

1. Cel ogólny: poznanie form ochrony przyrody

2. Cel nadrzędny: kształtowanie potrzeby kontaktu z przyrodą, zaciekawienie przyrodą najbliższej okolicy i jej znaczenie

3. Umiejętności ucznia:

Wiedza ogólna:

1. Poznaje i wymienia formy ochrony przyrody w Polsce.
2. Wyjaśnia, co to są parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, obszary Natura 2000, pomniki przyrody i rozumie potrzebę ich tworzenia.
3. Wskazuje i wymienia obszary chronione najbliższej okolicy.
4. Omawia sposoby zachowania się na obszarze chronionym.
5. Poznaje rodzaje ochrony na obszarach chronionych.
6. Wyjaśnia różnice między ochroną ścisłą, a ochroną czynną.

Wiedza lokalna: obszary Natura 2000 najbliższej okolicy

1. Określa rodzaje obszarów Natura 2000 i podaje nazwy obszarów najbliższej okolicy.
2. Poznaje zasoby przyrodnicze obszarów Natura 2000 oraz przedmioty ochrony w tych obszarach.
3. Wymienia przykłady gatunków roślin i zwierząt charakterystycznych dla obszarów Natura 2000.
4. Poznaje formy czynnej ochrony przyrody na obszarach chronionych.
5. Wymienia działania ochrony czynnej na obszarach Natura 2000.

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

4. Metody pracy:

- wykład
- pogadanka
- praca indywidualna i w grupach
- ćwiczenia praktyczne
- burza mózgów
- lekcja w terenie

5. Środki dydaktyczne - lekcja stacjonarna:

- mapa fizyczna Polski,
- mapa okolicy,
- szary papier,
- Poradnik lokalnej ochrony przyrody, Wydawnictwo Klubu Przyrodników
- strona www.ochronaprzyrody.gdos.gov.pl
- Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody
- karty pracy zawierające informacje o obszarach Natura 2000

6. Środki dydaktyczne - lekcja w terenie:

- aplikacja do rozpoznawania gatunków roślin i zwierząt,
- notatniki obserwatora przyrody,
- aparat fotograficzny/telefon,

7. Przebieg lekcji - lekcja stacjonarna

Nauczyciel:

- nauczyciel zapoznaje uczniów z tematem i celem lekcji,
- nauczyciel robi burzę mózgów i prosi uczniów o odpowiedzi na następujące pytania:
dlaczego należy chronić przyrodę? jaki jest cel ochrony przyrody? jakie znają formy ochrony przyrody?,

**PL-BY-UA
2014-2020**

Funded by
the European Union

- uczniowie wypowiadają się na temat celowości ochrony przyrody,
- uczniowie na podstawie podręcznika i własnych wiadomości wymieniają formy ochrony przyrody,
- nauczyciel po krótkim wykładzie pokazuje lokalizację najwyższej formy ochrony przyrody jakim są parki narodowe oraz krajobrazowe występujące w województwie,
- nauczyciel wymienia rodzaje obszarów Natura 2000 i wymienia obszary najbliższej okolicy,
- opisuje zasoby przyrodnicze obszarów Natura 2000,
- wymienia przykłady gatunków roślin i zwierząt charakterystycznych dla obszarów Natura 2000,
- opisuj formy czynnej ochrony przyrody na obszarach chronionych,
- wymienia działania ochrony czynnej na obszarach Natura 2000

Praca indywidualna:

Zadanie nr 1

- należy połączyć nazwę formy ochrony przyrody z opisem:

park narodowy		obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe
rezerwat przyrody		niewielkie powierzchniowo obiekty, ale cenne pod względem przyrodniczym, obszary mające znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka

		wodne, kępy drzew i krzewów, bagna
obszary Natura 2000		sieć obszarów, gdzie ochroną objęte są siedliska przyrodnicze i gatunki, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy
użytek ekologiczny		obszar zachowany w stanie mało zmienionym – ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi lub walorami krajobrazowymi

Zadanie nr 2

- wytypuj cenny przyrodniczo obszar, który mógłby zostać formą ochrony przyrody oraz uzupełnij poniższą tabelkę:

1.	Proponowana forma ochrony:	
2.	Proponowana nazwa obszaru:	
3.	Położenie geograficzne/administracyjne:	
4.	Gatunki, roślin, zwierząt, grzybów:	
5.	Unikatowość środowiska:	
6.	Walory krajobrazowe:	
7.	Walory kulturowe:	
8.	Uzasadnienie objęcia ochroną:	

Zadanie nr 2

- należy połączyć przedmiot ochrony w danych obszarze Natura 2000 z nazwą obszaru

Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego		
Ostoja Nadbużańska		
Dolina Dolnego Bugu		

Praca w grupie:Zadanie nr 1

- nauczyciel dzieli klasę na grupy, po 4 osoby w grupie. Grupa na szarym papierze ma za zadanie odpowiedzieć na następujące zagadnienia:

- wymienienie form ochrony przyrody znajdujących się najbliżej swojej miejscowości,
- jakie są różnice między formami ochrony,
- jakie są ochrony na obszarach chronionych, oraz jakie są różnice między ochroną ścisłą, a ochroną czynną,
- jakie zasady obowiązują na danych obszarach chronionych.

Zadanie nr 2

- nauczyciel dzieli klasę na grupy, po 4 osoby w grupie,
- zabawa w parki i rezerваты tak jak gra państwa-miasta,

- uczniowie w rubrykach wpisują: park narodowy, rezerwat przyrody, obszar Natura 2000, roślina chroniona, zwierzę chronione.

Zadanie nr 3

- nauczyciel dzieli klasę na grupy, po 4 osoby w grupie,
- krótkie podsumowanie wiadomości o obszarach Natura 2000 w formie sprawdzianu:
- jakiego typu jest to rezerwat?
- w którym roku został powołany?
- jakie rośliny chronione występują na obszarach Natura 2000
- jakie rodzaje ochrony czynnej są wykonywane na obszarach Natura 2000

8. Przebieg lekcji - lekcja w terenie

- nauczyciel zapoznaje uczniów z terenem obszarów Natura 2000
- przedstawia jeszcze raz główne cechy rezerwatu oraz gatunki roślin i występujące na terenie obszarów Natura 2000
- pokazuje skutki działań ochrony czynnej oraz co powstaje gdy tych działań się nie prowadzi,
- uczniowie za pomocą aplikacji poznają gatunki występujące na obszarze Natura 2000.

9. Zadanie domowe

- wykonanie zielnika roślin,
- nauczyciel przydziela 5 różnych gatunków roślin każdemu uczniowi.

10. Opis obszarów Natura 2000

Ostoja Nadbużańska

Kod obszaru: PLH140011

Powierzchnia: 46 036,7 ha

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO)

Status obszaru: obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)

Obszar Natura 2000 Ostoja Nadbużańska położony jest na terenie trzech województw: lubelskiego, podlaskiego i mazowieckiego, rozciągając się wzdłuż 260 km odcinka rzeki Bug od

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

ujścia rzeki Krzny, aż do Jeziora Zegrzyńskiego. Na terenie LGD obejmuje powiaty: sokołowski, siedlecki, łosicki oraz siemiatycki.

Ze względu na naturalny, niezmienny przez człowieka bieg koryta dużej rzeki nizinnej oraz dobrze zachowaną strukturę zbiorowisk roślinnych otaczających ciek, obszar ten został objęty ochroną

w ramach europejskiej sieci Natura 2000 jako specjalny obszar ochrony siedlisk „Ostoja Nadbużańska”.

Nieuregulowana, płynąca swoim naturalnym, meandrującym korytem rzeka Bug to obszar o małej antropopresji, urbanizacji i przemyśle. Jej szeroka, malownicza pradolina z licznymi starorzeczami zwanymi „bużyskami”, wyspami w nurcie oraz piaszczystymi łachami i skarpami wytworzyła optymalne warunki dla występowania bogatej szaty roślinnej. Stan siedlisk jest zbliżony do naturalnego, a ich różnorodność rodzajowa i gatunkowa jest bardzo cenna. Dominację stanowią siedliska nieleśne tj. łąki, pastwiska i uprawy rolnicze. Na szczególną uwagę zasługują również nadrzeczne lasy, które zajmują niecałe 20% obszaru.

W granicach obszaru Natura 2000 Ostoja Nadbużańska występuje 16 typów siedlisk przyrodniczych, uznanych za zagrożone w skali całego kontynentu i chronionych we wszystkich krajach Unii Europejskiej na mocy tzw. Dyrektywy Siedliskowej. Są to m.in.: łąki ekstensywnie użytkowane, łągi wierzbowo-topolowe, łąki selernicowe, starorzecza, zmienno-wilgotne łąki trzęślicowe, grądy, murawy kserotermiczne i napiaskowe oraz wydmy śródlądowe. Na tym obszarze występuje także ponad 20 gatunków roślin i zwierząt, które zostały wymienione w załączniku do tzw. Dyrektywy Siedliskowej i podlegają ochronie prawnej. Wśród ssaków należy wymienić bobra, wydrę oraz wilka. Płazy i gady są reprezentowane przez traszkę grzebieniastą, kumaka nizinnego oraz żółwia błotnego. Obszar ostoji jest jednym z najważniejszych obszarów dla ochrony ichtiofauny w Polsce. Występuje tutaj 10 gatunków ryb z załącznika do w/w dyrektywy, a wśród nich m.in. koza złotawa, boleń i piskorz. Można tu również spotkać 4 gatunki bezkręgowców, w tym 2, które mają status priorytetowych tj. czerwończyk nieparek oraz pachnica dębowa. Na terenie obszaru występują stanowiska rzadkich 3 gatunków roślin wymieniowych w załączniku do w/w dyrektywy tj. leniec bezpodkwiatowy, sasanka otwarta oraz starodub łąkowy.

Dolina Dolnego Bugu

Kod obszaru: PLB140001

Powierzchnia: 74 309,92 ha

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)

Status obszaru: obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)

Obszar Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu położony jest na terenie trzech województw: lubelskiego, podlaskiego i mazowieckiego, rozciągając się wzdłuż 260 km odcinka rzeki Bug od

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

ujścia rzeki Krzny, aż do Jeziora Zegrzyńskiego. Na terenie LGD obejmuje powiaty: sokołowski, siedlecki, łosicki oraz siemiatycki.

Ze względu na naturalny charakter rzeki oraz bogactwo ptaków obszar ten, został objęty ochroną

w ramach europejskiej sieci Natura 2000 jako obszar specjalnej ochrony ptaków „Dolina Dolnego Bugu”.

Mimo iż większość terenu stanowią siedliska rolnicze w formie suchych pastwisk, to dolina bogata jest w miejsca o wysokiej wartości przyrodniczej. Stanowią je tereny bagienne w okolicach ujść dopływów Bugu czy fragmentów jego dawnego koryta, które reprezentowane są przez dużą ilość, cennych krajobrazowo, poprzez ich zróżnicowanie i porośnięcie przez roślinność wodną, starorzeczy. W korycie Bugu nie odcisnęła się działalność człowieka, przez co możemy obserwować naturalne, piaszczyste wyspy, niekiedy w malowniczy sposób obrosnięte wierzbowymi lub topolowymi łęgami rzecznyymi. Brzegi porastają bujne zarośla wierzbowe, występują też lasy iglaste i liściaste, m.in. między miejscowościami Drażniew i Platerów.

W granicach obszaru Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu występują co najmniej 22 gatunków ptaków gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Są to m.in.: gadożer, kulon, bączek, bocian czarny, brodziec piskliwy, cyranka, czajka, czapla siwa, krwawodziób, kszysk, kulik wielki, płaskonos, podróżniczek, rybitwa białoczelna, rybitwa czarna, rybitwa rzeczna, rycyk, sieweczka rzeczna, sieweczka obrożna, zimorodek, bocian biały, kania czarna, derkacz, wodnik i samotnik.

Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego

Kod obszaru: PLH200014

Powierzchnia: 117,10 ha

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO)

Status obszaru: obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)

Obszar Natura 2000 Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego położony jest w całości na terenie gminy Mielnik i Siemiatycze. Przedmiotem ochrony tego obszaru jest mopek - rzadki gatunek nietoperza, który na tym terenie znalazł optymalne warunki do zimowania. Dogodne warunki hibernacji znalazły jego kolonie w betonowych schronach z okresu II wojny światowej – fragment tzw. Linii Mołotowa. Są to schrony dwukondygnacyjne z okresu II wojny światowej, częściowo zniszczone podczas działań wojennych oraz prób wyburzenia. Mimo tych zniszczeń mopek chętnie z nich korzysta w okresie zimowym i wszelkie próby naprawienia lub doprowadzenia do stanu wyjściowego są w tym wypadku niewskazane.

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

Największym zagrożeniem dla populacji mopka jest presja turystyczna oraz traktowanie schronów jako wysypiska śmieci (zwłaszcza schrony sąsiadujące bezpośrednio z wsiami), a także jako mogilników. Zagrożeniem mogą być również ewentualnie podejmowane w przyszłości nieautoryzowane próby remontu schronów np. w celu lepszego przystosowania ich do ruchu turystycznego. Potencjalnym zagrożeniem jest też obniżenie poziomu wód gruntowych i co za tym idzie osuszenie studni, w których zimują nietoperze. Na obszarze stwierdzono również letnie występowanie mopka i dlatego istotne też stały się zagrożenia środowiska letniego występowania tego gatunku. Dotyczy to drzewostanów otaczających schrony, które są stosunkowo młode (poniżej 30 i 60 lat), a stanowią suboptymalne środowisko, gdzie mopek zajmuje kryjówki wybierając schronienia pod odstającą korą drzew.

Najważniejszym celem ochrony jest poprawa stanu ochrony tego gatunku. Ochrona zimowisk jest niezbędnym warunkiem zachowania populacji na tym terenie. Działania ochronne warunkujące stan zachowania mopka na obszarze Natura 2000:

- regularne kontrole zimowisk nietoperzy,
- wprowadzenie zakazu przebudowy lub rekonstrukcji bunkrów.
- usunięcie dzikich wysypisk śmieci,
- postawienie tablic informacyjnych przed każdym schronem,
- wytypowanie optymalnych lokalizacji dla umieszczenia skrzynek nietoperzowych stanowiących, letnie schronienia dla mopka i umieszczenie specjalnych sztucznych schronień,
- wprowadzenie zakazu przebywania w schronach w okresie hibernacji.

Niniejsze scenariusze lekcji powstały w ramach wsparcia finansowego Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2014-2020.

Za treść scenariuszy lekcji odpowiada wyłącznie Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Tygiel Doliny Bugu” oraz Agencja lokalnego rozwoju gospodarczego powiatu Kamionka – Bużańska i nie może być on odbierany jako odzwierciedlenie stanowiska Unii Europejskiej.

Ці плани уроків були розроблені за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020.

Зміст сценаріїв уроку є виключною відповідальністю Асоціація " Місцева група активної діяльності – Тигель Долини Бугу " та громадська організація «Агенція місцевого економічного розвитку Кам'янка - Бузького району», і його не можна тлумачити як відображення позиції Європейського Союзу.

These lesson plans have been developed with the financial support from European Union as a part of Cross Border Cooperation Programme Poland-Belarus-Ukraine 2014-2020.

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

The content of the lesson scenarios is the sole responsibility of the Association 'Local Action Group – Bug Melting Pot' and Agency of Local Economic Development of Kamionka Buzanska Poviát and it cannot be considered as a reflection of European Union's statement.

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

